

Makale Geliş | Received: 02.08.2019
Makale Kabul | Accepted: 08.10.2019
DOI: 10.18795/gumusmaviatlas.600590

Ferdi GÜZEL

Dr. Öğr. Üyesi | Assist. Prof. Dr.
Bayburt Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Bayburt-TÜRKİYE
Bayburt University, Faculty of Human and Social Sciences, Dep. of Turkish Language and Literature, Bayburt-TURKEY
ORCID: 0000-0002-5601-5661
guzelferdi@hotmail.com

Türkiye Türkçesi Ağızlarındaki Bazı Kelimelerin Kökeni Üzerine 2

Öz

Türkiye Türkçesi ağızlarında yer alan kelimelerin kökeni ile ilgili çalışmaların yeterli düzeyde olduğu söylenemez. Etimolojik çalışmalarda genellikle yazı dilinde yer alan kelimeler ele alınmakta, ağızlardaki kelimelere pek değinilmemektedir. Bu çalışmada Türkiye Türkçesi ağızlarında bulunan 15 kelimenin yapısı üzerinde durulmuştur. Birçoğu arkaik özellik taşıyan ve Türkiye Türkçesi yazı dilinde unutulmuş olan bu kelimeler şunlardır: *bernek, biniç, çıkla, düzen, enjir, haflek, hayinseme-, hemicik/ hemicük, maymak, soyha/ soyka, yığaç, yordu-, yoşa-, yörpek, yüle-*. Bu makalede, daha önce bazı etimolojik çalışmalarda ele alınmış olan bu kelimelerden bazılarının yapısı hakkında farklı görüşler ileri sürülmüş, bazı kelimelerin kökeni ve yapısı hakkındaki görüşlere katkı sağlayacak örnek kelimeler gösterilmiştir. Zengin bir söz varlığına sahip olan Türkiye Türkçesi ağızları, Türk dili araştırmaları için büyük bir önem taşımaktadır. Türkiye Türkçesi ağızlarındaki kelimelerin etimolojisi üzerine yapılacak çalışmalar, Türk dili tarihindeki pek çok problemin çözümlenmesine, pek çok kelimenin yapısının aydınlatılmasına katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Arkaik Kelimeler, Etimoloji, Türkiye Türkçesi Ağızları.

On the Origin of Some Words in Turkish Dialects 2

Abstract

It cannot be said that there is adequate level of studies concerning the origin of the word in Turkey Turkish dialect. In etymological studies, the words in the written language are generally handled and the words in the dialects are not mentioned. This study focuses on the structure of fifteen words found in Turkish dialects. Some of the words examined are archaic words that have been forgotten in Turkish written language: *bernek, biniç, çıkla, düzen, enjir, haflek, hayinseme-, hemicik/ hemicük, maymak, soyha/ soyka, yığaç, yordu-, yoşa-, yörpek, yüle-*. Some of these words have already been addressed in various studies. Different opinions have been put forward about the structure of some of these words, and have been contributed to the views about the origin and structure of some words. Turkey Turkish dialect which has a rich vocabulary are of great importance for Turkish language studies. The work to be done on the etymology of words in Turkey Turkish dialects will contribute to be resolved in the history of Turkish language, it will contribute to the elucidation of the structure of many words.

Keywords: Archaic Words, Etymology, Turkish Dialects.

Giriş

Bu çalışma, daha önce yayımlanmış olan aynı konudaki makalenin (Güzel 2017) devamı niteliğindedir. Çalışmada Türkiye Türkçesi (TT) ağızlarındaki 15 kelimenin yapısı üzerinde durulmuştur. Bu kelimelerden bazılarının yapısı hakkında farklı düşünceler öne sürülmüş, bazılarının yapısı hakkında daha önce dile getirilmiş görüşleri doğrulayan örnekler gösterilmiştir.

Türkiye Türkçesi Ağızlarındaki Bazı Kelimelerin Kökeni

1. bernek: *Sürüye katılan, başkasına ait olan hayvan* (DS: 636). Brendemoen, kelimeyi *ver-* (< *ber-*) fiiline bağlamış, kelimedeki yer alan ekin *dernek* örneğinde de görüldüğünü ve son derece tartışmalı olduğunu ifade etmiştir (2011: 16). TT ağızlarında *pernek I* “toplantı”, *pernek II* “1. Sürüden ayrı otlatılan, iki üç kişinin birkaç davarı. 2. Sürüden ayrılmış davar: *Şu pernek koçu görüyor musun?* 3. Sürüye katılan yabancı koyun, keçi” (DS: 3431), *pernek* “Birçok kimsenin otlatılmak için bir araya toplanmış hayvanları” (DS: 4644) şeklinde de görülen kelimenin *ver-* fiili ile ilgisi açık değildir. TT ağızlarındaki diğer verilere göre farklı bir kök düşünme zorunluluğu ortaya çıkmaktadır:

bernekleş- “Hayvan sürüden ayrılmak” (DS: 636), *pernekleş-* “Birkaç koyun, keçi sürüden ayrılmak, ayrı düşmek” (DS: 3431), *pereğenti/ pereenti/ perenti* “Yolunu şaşırıp sürüsünden ayrılan ve başka sürüye katılan hayvan” (DS: 3428), *periktir-* “1. Ürkütmek: *Tavukları periktirdim kümesine girmiyorlar.* 2. Kaçtırmak (uyku için) : *Uykumu periktirdi.*” (DS: 3430), *perikle-* “Kaçtırmak (uyku için)” (DS: 3430), *perk* “Korku, çekinme: *Benim senden hiç perkim yok.*” (DS: 3431, DS: 4643), *perik-* “1. Yadırgamak. 2. Ürmek, ürkerek kaçışmak (kümes hayvanları ve davarlar), 3. Uykusu kaçmak” (DS: 3430, DS: 4643) kelimelerinin aynı kökten türediği anlaşılmaktadır. Eldeki verilere göre **per-* / **peri-* “korkmak, ürmek” şeklinde bir kök tasarlanabilir.

2. biniç: *Cübbe* (DS: 697). Kelime, Tarama Sözlüğü’nde *biniş* biçiminde yer almaktadır (YTS: 34). Tietze 19. yy. öncesi lügatlerde yer almamasını gerekçe göstererek kelimenin İtalyanca *pelliccia* “kürk manto” kelimesinden bozma olabileceğini ifade etmiştir (2002: 437). Gülensoy, kelimeyi *bin-* fiilinden getirmiş, “omuza alınarak giyildiği için” açıklamasını yapmıştır (2007: 148). Kubbealtı Sözlüğü’nde ise genellikle ata binildiğinde giyildiği için bu adı almış olabileceği belirtilmiştir (Ayverdi 2006: 374). TT ağızlarındaki *bindirgeç* “kadınların örtüdüğü örtü, çarşaf” (DS: 695) verisi kelimenin *bin-* fiilinden türediği görüşünü doğrulamaktadır.

3. çıkla: *Sadece, yalnız; tamamen; tıpkı, aynı* (DS: 1168-1169). Tietze, kelimeden sonra soru işareti koymuş, kelimenin yapısı hakkında bir açıklama yapmamıştır (2002: 348). Kelime *çak / çık* kökünden +IA pekiştirme eki ile türemiştir. *çak/ çık*, tarihî lehçelerde şu şekilde görülmektedir: ET *çak* “doğru olarak, tamamıyla, tam” (Clouston 1972: 404), OT *çak* “bir şeyin özünü, aynını gösteren kelime; tam, işte, aynı” (Atalay 1986: 131), TTT *çak/ çık* “tam, tamam; sırf, salt, sade, yalnız, safi, halis” (YTS: 49). Özellikle zarflara eklenerek pekiştirilmiş zarflar türeten +IA eki tarihî ve çağdaş lehçelerde bazı kelimelerde görülmektedir: *tünle, körkle, üzele, yeñile...* (Erdal 1991, Üstüner 2003, Nalbant 2004, Duman 2008, Ercilasun 2008).

4. düzen: *Toprak damlı ev* (Tietze 2002: 682). Tietze, M. Hacıhasanoğlu'nun bir eserinden aldığı “*Memlekette usta diye geçinenler, değil konak yapmak, düzen yapmaktan aciz kimselerdi.*” cümlesindeki *düzen* kelimesinin *düz-* fiilinden türediğini iddia etmiştir (2002: 682). Bize göre kelime *düz-* fiili ile ilgili değildir, ‘*düz*’ isminden +Añ (Erdal 1991: 160, Banguoğlu 2004: 181, Gabain 1988: 47) eki ile türemiştir. Pekiştirme, genişletme işlevleri ile tarihî ve çağdaş lehçelerde birçok kelimeye yer alan ve benzer işleve sahip +An eki ile birbirine karışmış olan +Añ (bk. Güzel 2019: 68-74) TT ağzlarında işlek bir ektir: *beleş* “tepe, yüksek yer, üzeri yassı tepe, ufak tepe” (DS: 611), *bozan* “sürülmemiş boz tarla” (DS: 751), *gölen* “küçük su birikintisi, gölcük” (DS: 2141), *külen* “sulunmayan verimli ve çakılsız toprak; gübreli, kül rengi toprak” (DS: 3028), *ölen* “çiçekli çayır” (DS: 3330)...

5. eñir: *Pek erken, şafak sökerken* (DS: 1758). Tietze’ye göre kelime, *en* “üstünlük zarfı” ve *ir* “er, erken” kelimelerinin birleşmesinden oluşmuştur (2002: 726). Yazarın “pek erken” anlamından yola çıkarak böyle bir çözümleme yaptığı anlaşılmaktadır. Kelimenin ET *iñir* “alaca karanlık” (Clouston 1972: 162, 188) biçiminden i- > e- değişimi ile oluştuğu açıktır.

Kelime, tarihi ve çağdaş lehçelerin birçoğunda yer almaktadır: PTürk. **iñir* dusk (дымка, сумерки): OTürk. *iñir* (~ *iñir*) (OUygh.); Karakh. *iñir* (MK), *imir* (MK Oghuz); Tur. *inirik*, *iñirik* (dial.), *ümez* ‘fog’; Turkm. *ümür*, *iñirik*; Khal. *añgür*; Uzb. *ümür*, *imir*; Krm. *iñir*, *iñyir*; Tat. *ıñgır*; Bashk. *ıñır*; Kirgh. *iñir*, *iñirt*, *iñirt*; Kaz. *ıñır*, *imirt*, *imirt*; KBalk. *iñir*; KKalp. *iñir*, *imirt*; SUygh. *iñer*, *jıñir*; Khak. *ır*; Shr. *ır*, *ınar*; Oyr. *iñir*, *ır*, *inir*; Tv. *imir*; Chuv. *ənərək*; *əner* ‘yesterday’ (Starostin vd. 2003: 586-587)

Türkiye Türkçesi yazı dilinde unutulmuş olan bu kelimenin TT ağzlarında birçok varyantı tespit edilmiştir. Kelime, Balıkesir’de aynı anlam ile *eñir* *siñir* biçiminde ikileme oluşturmuştur (DS: 1758). Kelimenin +Xk ve +CXk ekleri ile genişlemiş şekilleri

ağızlarda daha yaygındır: *ıgırık/ ıgırcık/ ihırcık/ inırık/ ıkırcık/ ıncık...* (DS: 2458, DS: 2462, DS: 2478, DS: 2479). Kelime, TT ağızlarında hem akşam hem de sabah karanlığını ifade etmek için kullanılmıştır.

Kelime, TT ağızlarında “sahur yemeği” anlamına da gelmektedir. Kelimenin *ırlık/ ıgırık/ illik/ inirik* (DS: 2553) varyantları bu anlamı taşımaktadır. *ırlık* (~ *illik*) kelimesi ilk bakışta *er* “erken” ile ilişkilendirilebilir fakat diğer varyantlar kelimenin *ıjir* ile ilgili olduğunu ortaya koymaktadır: < *ırlık* < *ıgırlık* < *ıjirlik*.

6. haflek: *Korkak* (DS: 2251). Tietze, bu veriyi, *ebleh* kelimesinin bir varyantı olarak değerlendirmiştir (2009: 229). Bu kabul edilebilir bir açıklama değildir. Kelimenin +lAk eki ile türetildiği açıktır. *haflek*, ya Arapça *havf* “korku” kelimesinden ya da *haf* yansıma kökünden türetilmiştir. İkincisi daha güçlü bir ihtimaldir. Yansıma köklerden de bazı kelimeler türetmiş olan +lAk eki, çeşitli insan tiplerini belirten aşağılayıcı manada sıfatlar oluşturur: *dişlek, ödlek, cavlak, dazlak, torlak...* (Banguoğlu 2004: 186, Korkmaz 2003: 50).

7. hayinseme-: *Önem vermemek* (DS: 2317). Tietze, kelimenin Slavca olduğunu öne sürmüştür (1999: 59). Yazarın daha sonra bu fikrinden vazgeçtiği anlaşılmaktadır. Daha önce *haylama-* ile birlikte Slavca kabul ettiği bu veriyi etimolojik sözlüğüne almamış, *haylama-* kelimesini ise etimolojik sözlüğünde *‘hay+la-ma-’* şeklinde göstermiştir (2009: 280). *hayinseme-*, Tietze’nin *haylama-* kelimesinde tespit ettiği gibi *hay* kökünden “öyle saymak, öyle kabul etmek” anlamında fiiller türeten +(X)nsA- (< - (X)msA-) eki ile türetilmiştir. TTT’deki *hayla-* “ehemmiyet vermek” (YTS: 106) verisi ve TT ağızlarındaki aynı ek ile kurulu benzer yapıdaki kelimeler bunu doğrulamaktadır: *vayınsa-* “söylenen sözü yineleyerek alay etmek, eğlenmek” (DS: 4093), *heçinsen-* “kıymet vermemek” (Bozyiğit 1988: 137), *azınsa-* “az görmek” (DS: 439).

8. hemicik/ hemicük: *Güçsüz, bitkin; çok genç, çocuk* (DS: 2337). Tietze’nin, *hemi* “bütün” ve *+cik* “küçültme eki” biçimindeki açıklamasına (2009: 293) hak vermek mümkün değildir. *Hemicik*, Dankoff’a göre Ermeniceden bir geri alıntıdır. Türkçe *kumacık* “oyuncak bebek, bez bebek” kelimesi Ermenice’ye *hamaçik* şeklinde geçmiş, daha sonra Ermeniceden geri alınmıştır. Kelimenin TT ağızlarında *hamecik, hamacük, hemencük, hametçik, humarcık* vb. varyantları da vardır (DS: 2266, DS: 2442, Dankoff 1995: 219). Kelimenin *hamencük/ hemencük, hamitcik/ hametçik* biçimindeki /n/, /t/ türeme sesleri için bk. Eckmann 1955.

9. maymak: *Eli ayağı çarpık, ağzı eğri kimse* (DS: 4588). Tietze, kelimenin yapısı hakkında bir yorum yapmamış, kelimeyi Azeri Türkçesindeki *maymağ* ve Gürcücedeki

maymahi ile karşılaştırmakla yetinmiştir (2018: 166). Kelime, *bay-* “*eğil-, *yamul-, *çarpıl-” kökünden -mAk eki ile türetilmiştir. Bu kök, TT ağızlarında korunmuştur: *bay-* “oğlaklar yan yan basmak” (DS: 4450).

bay- kelimesinin TT ağızlarında birçok türevi vardır: *baymak* “ayakları eğri olarak doğan keçi yavrusu” (DS: 583), *baymal* “yürürken ayak uçlarını içeriye doğru basarak yürüyen” (DS: 583), *bayuk* “eğri, yıkılacak derecede eğrilmiş” (DS: 585), *maymala-* “topallayarak yürümek; yürürken iki yana sallanmak” (DS: 3142). Bu verilerden bir kısmının ilk bakışta Farsça *pā* “ayak” ile ilgili olabileceği düşünülebilir. Nitekim Çağbayır, *baymal* kelimesinin Farsça *pāy-māl?* “ayak altında” biçiminden geldiğini belirtmiştir (2007: 512). Fakat tarihî ve çağdaş lehçelerde *bay-* ~ *may-* kökünden türeyen kelimeler bu görüşü çürütmektedir: PTurk. *bañ- 1 to wave 2 to sway 3 club-footed 4 curved 5 to bend 6 to be bent, curved (1 махать 2 качаться 3 косолапый, кривоногий 4 кривой 5 гнуть 6 гнуться, быть согнутым): Karakh. *maj-yuq* 3 (MK); Turkm. *majir-* 5, *majriq* ‘overstrained’, *maj-tiq* 3, *majmiq* 4; MTurk. *majruq* 3, 4 (Abush., Pav.C); Uzb. *majriq* 3, dial. *bajmaq* 3 (Radl.); Uygh. *majmaq* 3; Krm. *majış-* 6; Kirgh. *majrij-*, *majış-* 6, *maj-tar-* 5, *majriq* 3, *majmaq* 3; Kaz. *majis-* 6, *majir-* 5, *majriq* 3, *majmaq* 3; KKalp. *majis-* 6, *majmaq* 3; Kum. *majir-* ‘to wrench’, *majşaj-* ‘to mis-step’, *majmaq* 3; Nogh. *majis-* 6, *majir-* 5; Shr. *majriq* 3, *majril-* 6; Oyr. *majriq* 4, 3; Tv. *majış-qaq* 4, *majiriq*, *maj-ta-q* 3; Yak. *bajātīñ-* 2, *bajāttaññā-* 1 (Пек. - without nasalization), dial. *majyax* ‘convolution’ (Starostin vd. 2003: 907).

10. soyha/ soyka: *Ölünün üstünden çıkan giysi; miras, kalıt* (DS: 3669). Kelime TT ağızlarında “şey, nesne; giyiniş biçimi, kılık” (DS: 3659) anlamı ile de yer almaktadır. TTT’de de “soyuntu, sırttan çıkan elbise; elbise” anlamına gelmektedir (YTS: 191). Bazı dilciler kelimenin Slavca olduğunu iddia etmiş olsa da *soy-* fiilinden türediği genel kabul gören bir görüştür (Gülensoy 2007: 802, Sarı 2004: 99-106). Mustafa Sarı, kelimeyi etraflıca incelemiş, kelimenin yapısı hakkındaki görüşleri değerlendirmiştir (2004: 99-106). Kelimenin *soy-* fiilinden türemiş olduğunu TT ağızlarındaki *soymaç* “kirlî giysi” (DS: 3670) verisi de desteklemektedir.

11. yığaç: *Tombul* (DS: 4262). Gülensoy, kelimenin ağaç ile ilgili olduğu görüşündedir: < *yığaç* “ağaç, ağaç parçası” (2007: 1134). Kelime, *yığ-* “toplamak” fiilinden türemiştir. TT ağızlarındaki aynı kökten farklı eklerle türemiş, aynı anlamdaki kelimeler bunu göstermektedir: *yığma/ yığman* “kısa boylu, etine dolgun” (DS: 4263), *yığmaç* “çok şişman, hantal” (DS: 4263).

12. yordu-: *Evlenmekten caydırmak* (DS: 4297). Gülensoy, kelimeyi Karahanlı Türkçesindeki *yorıdaçı* “hısımlar, dünürler arasında gidip gelen adam” kelimesi ile ilgili görmüştür (2007: 1162).

Bizce DS’deki bu kelime, yazıya yanlış geçirilmiş kelimelerden biridir. Kelimenin *yoz-* fiilinden -DXr- çatı eki ile türediği anlaşılmaktadır. Sondaki /r/ sesinin düştüğü kabul edilecek olursa kelimenin DS’de *yozdu-* biçiminde yer alması gerekirdi. bk. *yoz-* “isteğinden caymak, bir şeyden soğumak; tavuk, kuluçkaya yatmaktan caymak, yumurtlamaz olmak” (DS: 4303-4304), *yozdur-* “kuluçka bir tavuğu kuluçkalıktan caydırmak” (DS: 4303).

13. yoşa-: *Eskimek, yıpranmak* (DS: 4300). TT ağızlarında *yoşu-* /*yoşul-* /*yoşun-* /*yuğşu-* /*yuğşun-* /*yoğşu-* /*yokşa-* /*yoşañı-* /*yoşan-* /*yoşanla-* biçimleri de bulunan kelime aynı zamanda “yorulmak, güçsüz kalmak” anlamına da gelmektedir (DS: 4288, DS: 4299, DS: 4300). Gülensoy, kelimeyi *yuğşu-* maddesine göndererek açıklamayı orada yapmış, < *yuw-* “*uslanmak, akıtmak, erişmek, olgunlaşmak*” -*şu-*, biçiminde çözümlenmiştir (2007: 1171).

Kelime, *yoş* “yorgun, yıpranmış, fersiz, zayıf, beceriksiz, kamaşık, bulanık; yorgunluk, fersizlik, zayıflık” (YTS: 250, DS: 4299) kelimesinden +A- eki ile türetilmiştir. TTT’de aynı kökten +X- eki ile türetilmiş *yoşu-* kelimesi, *yoşa-* ile aynı anlamı taşımaktadır (YTS: 250).

14. yörpek: *Bebek yatağı* (DS: 4309). Gülensoy, *körpe* kelimesinden türediği görüşündedir: < *körpe* “*yeni*” +*k* (2007: 1169). TT ağızlarında *yörek* “çocuğun, beşikten düşmemesi için, yorganın üstünden beşiğe bağlanan bez bağ” (DS: 4309), *yöreme* ise “örtü” (DS: 4309) anlamına gelmektedir. TT ağızlarındaki bu kelimeler ET *yörge-* “sarmak” (Clauson 1972: 312) fiilinden türemiştir. *yörgek*, Dîvânu Lugâti’t-Türk’te de “örtü” anlamını taşımaktadır (Atalay 1986: 805). Gülden Sağol Yüksekaya, *yörgek* ve varyantlarını etraflıca ele almış, kelimenin etimolojisi hakkında detaylı bilgi vermiştir (2011: 48-56).

TT ağızlarındaki *yörpek* verisinde tespit veya yazıya geçirme aşamasında bir hata olabilir, kelimenin DS’de *yörgek* yerine sehven *yörpek* biçiminde yer almış olması güçlü bir ihtimaldir. Kazakça *cörgek* “beşiğe yatırılan çocuğun altına konan yatak” (Oraltay 1984: 105) verisi kelimenin *yörge-* fiilinden türediğini desteklemektedir. Eğer bir hata söz konusu değilse kelime *yör-pe-* “*pekiştirme eki*” -*k* biçiminde türemiş olmalıdır.

15. yüle-: *Balta, keser, çapa gibi gereçlerin ağzını düzeltmek, inceltmek, bilemek* (DS: 4329). Gülensoy, kelimeyi OT *yüli-* “tıraş etmek” kelimesine bağlamıştır (2007: 1192). Bize göre kelime, *yiv+le-* biçiminden ses değişimi ile ortaya çıkmıştır: < yüle- < yüğle- < yüvle- < yivle-. bk. *yivle-* “bileyerek keskinleştirmek, inceltmek, sivriltmek” (DS: 4283).

Sonuç

Eski Türkçedeki pek çok kelimeyi koruması, zengin bir söz varlığına, gramer çeşitliliğine ve türetim gücüne sahip olması gibi özellikleriyle TT ağzları, Türk dili araştırmaları için büyük bir önem taşımaktadır.

Tarihî lehçelerde tanıklanmamış *bay-*, **per-* / **peri-* gibi bazı kökler TT ağzlarında oldukça işlektir. Bu gibi kelimelerin yapılarını doğru çözümleyebilmek için kelimelerin diğer türev ve varyantlarını dikkate almak gerekmektedir. TT ağzlarındaki *çıkla*, *yörpek* vb. kelimeler ise etimolojik çözümlenmelerde tarihî ve çağdaş lehçelere müracaat etmenin zorunlu olduğunu ortaya koymaktadır.

TT ağzları, *biniç*, *soyka* gibi yapıları tartışmalı birtakım kelimelerin çözümüne ışık tutacak verileri bünyesinde taşımaktadır. TT ağzlarındaki kelimelerin etimolojisi üzerine yapılacak çalışmalar, Türk dili tarihindeki ses, şekil ve anlam ile ilgili pek çok problemin çözümlenmesine, pek çok kelimenin yapısının aydınlatılmasına katkı sağlayacaktır.

Kısaltmalar ve Kaynakça

ATALAY, Besim (1986). *Divanü Lûgat-it-Türk Dizini “Endeks”*. Ankara: TDK Yayınları.

AYVERDİ, İlhan (2006). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı.

BANGUOĞLU, Tahsin (2004). *Türkçenin Grameri*. Ankara: TDK Yayınları.

BOZYİĞİT, A. Esat (1998). *Ankara İli Ağzı Sözlüğü*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

BRENDEMOEN, Bernt (2011). “Doğu Karadeniz Ağzlarının Söz Varlığı”. *Uluslararası Sözlük Bilimi Sempozyumu Bildirileri*. Hazırlayan: Nurettin Demir ve Emine Yılmaz. Ankara: Hacettepe Yayıncılık. 9-16.

CLAUSON, Gerard (1972). *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish*. Oxford: Oxford University Press.

ÇAĞBAYIR, Yaşar (2007). *Ötüken Türkçe Sözlük 1-5*. İstanbul: Ötüken Yayınları.

DANKOFF, Robert (1995). *Armenian Loanwords in Turkish*. Wiesbaden: Turkologia.

DS: TDK (1963-1982). *Derleme Sözlüğü I-XII*. Ankara: TDK Yayınları.

DUMAN, Musa (2008). “Eski Türkiye Türkçesinde +IA Ekli Zarfların Kullanımı Üzerine.” *Turkish Studies*, 3/3, 345-355.

ECKMANN, Janos (1955). “Türkçede D, T ve N Seslerinin Türemesi”. *TDAY-B* 1955, s. 11-22.

ERCİLASUN, A. Bican (2008). “La Enklitiği ve Türkçede Bir ‘Pekiştirme Enklitiği’ Teorisi”. *Dil Araştırmaları*, 2, 35-56.

ERDAL, Marcel (1991). *Old Turkic Word Formation I-II*. Wiesbaden: Otto Harrassowitz.

EREN, Hasan (1999). *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*. Ankara: Bizim Büro Yayınları.

ET: Eski Türkçe

GÜLENSOY, Tuncer (2007). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü I (A-N) - II (O-Z)*. Ankara: TDK Yayınları.

GÜZEL, Ferdi (2017). Türkiye Türkçesi Ağızlarındaki Bazı Kelimelerin Kökeni Üzerine. *Sobider*, 16, 182-189.

GÜZEL, Ferdi (2019). *Türkiye Türkçesi Ağızlarında Yapım Ekleri*. Ankara: TDK Yayınları.

KORKMAZ, Zeynep (2003). *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*. Ankara: TDK Yayınları.

NALBANT, M. Vefa (2004). “Türkçe Enklitik Edatı Lağızların”. *V. UTDK*. Ankara: TDK Yayınları. s. 2157-2173.

ORALTAY, Hasan (1984). *Kazak Türkçesi Sözlüğü*. Çev. Nuri Yüce, Saadet Pınar. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Yayını.

OT: Orta Türkçe

SARI, Mustafa (2006). “Soyka Sözü Hakkında”, *TDAY-B* 2004-I, 99-106.

STAROSTİN, S.; DYBO, A. ve MUDRAK, O. (2003). *Etymological Dictionary of the Altaic Languages*. Leiden-Boston: Brill.

TİETZE, Andreas (1999). *Anadolu Türkçesinde Yunanca, Slavca, Arapça ve Farsça Ödünçlemeler*. Hazırlayan: Mehmet Ölmez. İstanbul: Simurg Yayınları.

TİETZE, Andreas (2002). *Tarihî ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı I (A-E)*. İstanbul-Wien: Simurg Yayınları.

TİETZE, Andreas (2009). *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı II (F-J)*. Wien: Österreichische Akademie der Wissenschaften.

TİETZE, Andreas (2018). *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı V (M-N)*. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi.

TTT: Tarihî Türkiye Türkçesi

ÜSTÜNER, Ahat (2003). *Türkçede Pekiştirme*. Elazığ: Fırat Üniversitesi Basımevi.

YTS: TDK (1983). *Yeni Tarama Sözlüğü*. Haz. Cem Dilçin. Ankara: TDK Yayınları.